

Välikysymys VK 7/2024 vp

Niina Malm sd ym.

Välikysymys palkkatasa-arvosta

Eduskunnalle

Sukupuolten palkkauksen tasa-arvoisuuden lisääminen on ollut yksi suomalaisten työmarkkinoiden pysyvimpiä haasteita viime vuosikymmeninä. Naisvaltaisten alojen palkkataso laahaa yhä työn vaatimuksiin nähden tyypillisesti miesvaltaisia aloja jäljessä. Nämä alat ovat viimeisillä työehtosopimuskiirroksilla pyrkineet nousemaan palkkakuopasta hakemalla työehtosopimusratkaisuja, jotka ylittäisivät tasoltaan yleisen palkkakehityksen.

Nyt hallitus pyrkii esityksellä HE 146/2024 vp estämään palkkakuoppa-alojen yritykset parantaa suhteellista asemaansa. Esityksen ydinsisältö on pyrkimys rajoittaa valtakunnansovittelijan toimintavapautta ja sitoa hänen kätensä työriitojen sovittelussa niin, että hän ei tekisi esityksiä, joiden taso ylittää vientialojen palkkaratkaisun. Vaikka hallitus on valmistelun kuluessa joutunut muuttamaan esityksen sanamuotoja vähemmän ehdottomiksi, käy tämä tarkoitus kuitenkin edelleen selkeästi ilmi hallituksen esityksestä.

Suomen työmarkkinoilla vakautta ja jatkuvuutta on perinteisesti ylläpitänyt läpi puoluekentän jaettu ymmärrys siitä, että valtiovallan ei pidä ryhtyä sotkeutumaan neuvotteluiden kautta tapahtuvaan palkanmuodostukseen tai mikromanageroimaan yksittäisiä neuvottelukysymyksiä työmarkkinoilla. Hallitus on nyt tästä yleisesti viisaaksi hyväksytystä linjasta poiketen lähtenyt muurentamaan valtakunnansovittelijan riippumattomuutta, joka on ollut olennaisen tärkeä osa suomalaista työmarkkinajärjestelmää.

Hallituksen esityksen vaikutukset

Hallituksen esityksen häviäjät ovat selvät. Jos vientialat määrittävät palkankorotusten enimmäistason, on muiden alojen mahdotonta parantaa omaa asemaansa suhteessa niihin. Kärsijöinä ovat alat, jotka ovat matalasti palkattuja, joko suhteessa työn vaatimuksiin tai absoluuttisesti. Nämä ovat yleensä naisvaltaisia aloja, joilla työskennellään esimerkiksi hoito- ja hoivahenkilöstönä, opettajina, varhaiskasvatuksen ammattilaisina tai kaupan alan myyjinä. Esityksellään hallitus vaikeuttaisi näin sukupuolten tasa-arvon vahvistamista työmarkkinoilla. Samalla esitys toisaalta rajoittaisi myös muiden julkisen alan työntekijöiden, kuten poliisien tai Puolustusvoimien henkilökunnan, mahdollisuuksia parantaa palkkaustaan.

Lähivuosikymmeniltä löytyy erityisesti kaksi merkittävää tapausta, joissa yksittäinen suurempi ala on poikennut selvästi ylöspäin yleisestä palkankorotuslinjasta. Näissä on kyse terveydenhuollon hoitohenkilöstön neuvottelutuloksista vuosina 2007 ja 2022. Hallituksen esityksen ongelmal-

Välikysymys VK 7/2024 vp

lisuus tasa-arvon suhteen on ilmeinen, jos sillä pyritään jatkossa poistamaan tai torjumaan naisvaltaisten palkkakuoppa-alojen mahdollisuudet yleistä linjaa korkeampiin palkankorotuksiin.

Vientialojen suuresta merkityksestä Suomen kansantaloudelle ei ole epäselvyyttä. Lakiesitys on kuitenkin omiaan vaikeuttamaan myös näiden alojen työehtosopimusneuvotteluja. Jos ne tosiasiallisesti joutuvat sopimaan palkankorotusten tasosta koko työmarkkinakentän puolesta, tuo se näihin Suomen talouden kannalta kiistattoman tärkeisiin neuvotteluihin valtavasti sellaisia intressejä, jotka eivät niihin kuuluisi. Suomalaisen työmarkkinamallin periaatteisiin on kuulunut, että eri alat neuvottelevat omat ratkaisunsa alan omien intressien ja olosuhteiden pohjalta ja sopimuskäytännöt pääsevät kehittymään yhteiskunnan eri sektoreiden kehityksen mukaisesti. Vientialojenkin pitäisi pystyä tekemään ratkaisunsa ilman, että niiden tarvitsee keskittyä sen vaikutuksiin läpi koko työmarkkinakentän.

Valtakunnansovittelijainstituutio on toistuvasti osoittanut kykenevänsä tuottamaan tasapainoisia esityksiä, joissa huomioidaan vahvasti Suomen talouden tilaa ja palkankorotusten yleistä linjaa. Samalla on ollut tärkeää, että sovittelijalla on ollut myös vapaus hakea erilaisia ratkaisuja ja huomioida eri alojen yksilöllisiä tilanteita. Tällä esityksellä rikottaisiin sovittelijan puolueettomuus, joka on ollut sovittelijan työn onnistumisen avaintekijä. Esityksen ei edes teeskennellä pyrkivän tasapuolisuuteen, vaan sen ainoa tarkoitus on hillitä palkankorotusten tasoa sitomalla sovittelu-toiminta tosiasiallisesti palkkakattoon. Tämä paitsi vaikeuttaisi sovittelijan työtä ja veisi häneltä työkaluja myös uhkaksi heikentää sovittelijainstituutiota. Jos etukäteen on tiedossa, että sovittelija on sidottu edistämään tietynsisältöistä ratkaisua, on vaikea odottaa osapuolten kovin tosissaan panostavan ratkaisun hakemiseen sovittelijan luona. Vaarana on, että sovittelijan luona käymisestä tulee pakollinen muodollisuus, joka ei enää aikaisemmalla tavalla edesauta tosiasiallisesti sovun syntymistä.

Hallituksen esitykseen kohdistunut laaja kritiikki

Hallituksen esitys on eri vaiheissaan kohdannut runsaasti perusteltua kritiikkiä. Työmarkkinatoimijoiden lisäksi esimerkiksi oikeuskansleri on esitysluonnoksesta antamassaan lausunnossa katsonut, että kyseessä on "uusi linjanveto, jossa lakisääteisesti puututtaisiin työehtosopimusten vapauteen". Oikeuskanslerin mukaan tällainen avaa tulevaisuudessa ennalta arvaamattomia vaikutuksia ja "on vaarana, että puuttumalla työmarkkinajärjestöjen sopimusautonomiaan ja sovitteluinstituution riippumattomuuteen lainsäädännön keinoin, saatetaan vaarantaa epätarkoituksenmukaisella ja oikeudellisesti ongelmallisella tavalla sopimustoimintaan perustuvan työmarkkinajärjestelmän toimivuutta".

Jos hallitus ei ole valmis kuuntelemaan asiantuntijoita, työntekijäjärjestöjä tai kansalaisia, voisiko se kuunnella edes valtioneuvoston oikeuskansleria? Pidemmällä aikavälillä se, että politiikka ryhtyy sekaantumaan työmarkkinoiden palkkaneuvotteluihin, ei palvele kenenkään etua. Kun portit kerran avataan, niitä voi olla vaikea saada taas kiinni. Lopputuloksena voi olla vaalikausitaisten hallitus- ja oppositioasetelmien mukaan muuttuva sääntely ja eduskuntavaaleissa hankala huutokilpailu palkankorotuksista. Tällaisen asetelman vahingollisuuden luulisi olevan ainakin pääministeripuolueen muistissa.

Yhteenveto

Välikysymys VK 7/2024 vp

Hallitus on välillä puolustellut esitystään myös sillä, että se ei oikeastaan muuttaisi mitään tai vaikuttaisi suuremmin mihinkään. Selitys ei ole uskottava, kun samaan aikaan hallitukselle on ollut selkeästi äärimmäisen tärkeää runnoa laajasti kritisoitua lakia kaikesta huolimatta eteenpäin.

On sinänsä täysin perusteltu vakiintunut käytäntö, että vientialojen palkkaratkaisu luo raameja työmarkkinoiden neuvottelukierrokselle. Sen sijaan ei ole perusteltua pyrkiä lainsäädäntöteitse estämään tästä linjasta poikkeamista silloin, kun sitä tarvitaan esimerkiksi naisvaltaisten matala-palkka-alojen palkkakuopan kiinni kuromiseksi. Nyt hallitus tekee esityksen, jolla pyritään varmistamaan, että kuopassa olevat myös sinne jäävät. Esitys on jatkoa hallituksen työntekijöiden asemaa johdonmukaisesti heikentävälle politiikalle. Se ei perustu todelliseen tarpeeseen, eikä se tuota Suomelle tai sen taloudelle hyötyä. Esitys on omiaan vain aiheuttamaan levottomuutta ja sekaannusta työmarkkinoilla ja heikentämään tärkeää valtakunnansovittelijainstituutiota.

Edellä olevan perusteella ja Suomen perustuslain 43 §:ään viitaten esitämme asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan välikysymyksen:

Mikä on se todellinen konkreettinen tarve, johon hallitus esityksensä perustaa,

mitkä ovat ne valtakunnansovittelijan epäonnistumiset, joiden kaltaisia esitettävällä lailla pyritäisiin jatkossa estämään,

katsooko hallitus todella, että poliitikkojen puuttuminen työmarkkinoiden neuvottelujärjestelmässä palkanmuodostukseen ja sopimusautonomiaan palvelee työmarkkinajärjestelmän toimivuutta ja vakautta pidemmällä aikavälillä,

onko hallituksen mielestä oikein pyrkiä estämään yleistä linjaa korkeammat palkankorotukset tilanteessa, jossa näitä ovat käytännössä hakeneet naisvaltaiset palkkakuoppa-alat,

miten hallitus näkee naisvaltaisten alojen palkkakuoppaan lukitsemisen vaikuttavan pyrkimykseen vahvistaa sukupuolten tasa-arvoa työmarkkinoilla,

jos vientialojen ratkaisua korkeampia palkkaratkaisuja ei saisi tulla, millä keinoin palkkakuoppa-alat voisivat hallituksen käsityksen mukaan nousta palkkakuopasta,

pitäkö hallitus todella valtakunnansovittelijan toimivaltuuksien rajoittamista lainsäädännöllä tehokkaana ja välttämättömänä keinona suomalaisen vientiteollisuuden kustannuskilpailukyyn vaalimiseksi,

miten hallitus arvioi esityksensä vaikuttavan hoitoalan houkuttelevuuteen ja työvoiman saatavuuteen, kun erityisesti hoitoala kärsii jo sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuutta-kin uhkaavasta työvoimapulasta ja julkisessa sote-toiminnassa ei palkkakuoppaa ole käytännössä mahdollista kuroa kiinni ilman keskimääräistä linjaa korkeampia yleiskorotuksia ja

Välikysymys VK 7/2024 vp

jos hallitus esittää, että ehdotettavan lain merkitys tai vaikutus on vähäinen, miksi sen pitää väkisin yrittää ajaa kyseistä lakia huolimatta kaikesta sen kohtaamasta vastustuksesta ja arvostelusta sekä työmarkkinoille aiheutuvasta levottomuudesta?

Välikysymys VK 7/2024 vp

Helsingissä 11.10.2024

Niina Malm sd
Antti Lindtman sd
Tytti Tuppurainen sd
Eveliina Heinäluoma sd
Timo Suhonen sd
Johan Kvarnström sd
Lauri Lyly sd
Pinja Perholehto sd
Eemeli Peltonen sd
Helena Marttila sd
Johannes Koskinen sd
Paula Werning sd
Kim Berg sd
Jani Kokko sd
Ville Merinen sd
Matias Mäkynen sd
Tuula Väättäinen sd
Pia Viitanen sd
Miapetra Kumpula-Natri sd
Ilmari Nurminen sd
Mika Kari sd
Juha Viitala sd
Piritta Rantanen sd
Saku Nikkanen sd
Anna-Kristiina Mikkonen sd
Joona Räsänen sd
Aki Lindén sd
Tuula Haatainen sd
Marko Asell sd
Seppo Eskelinen sd
Eeva-Johanna Eloranta sd
Kimmo Kiljunen sd
Suna Kymäläinen sd
Pekka Aittakumpu kesk
Petri Honkonen kesk
Hannu Hoskonen kesk
Antti Kaikkonen kesk
Eeva Kalli kesk
Vesa Kallio kesk
Anne Kalmari kesk
Hilkka Kemppi kesk
Tuomas Kettunen kesk
Hanna Kosonen kesk
Antti Kurvinen kesk

Välikysymys VK 7/2024 vp

Mika Lintilä kesk
Markus Lohi kesk
Hanna-Leena Mattila kesk
Timo Mehtälä kesk
Olga Oinas-Panuma kesk
Jouni Ovaska kesk
Hanna Räsänen kesk
Annika Saarikko kesk
Mikko Savola kesk
Markku Siponen kesk
Eerikki Viljanen kesk
Mika Riipi kesk
Timo Furuholm vas
Veronika Honkasalo vas
Jessi Jokelainen vas
Mai Kivelä vas
Anna Kontula vas
Minja Koskela vas
Pia Lohikoski vas
Laura Meriluoto vas
Aino-Kaisa Pekonen vas
Johannes Yrttiaho vas
Alviina Alametsä vihr
Fatim Diarra vihr
Tiina Elo vihr
Bella Forsgrén vihr
Pekka Haavisto vihr
Hanna Holopainen vihr
Krista Mikkonen vihr
Jenni Pitko vihr
Oras Tynkkynen vihr
Sofia Virta vihr
Harry Harkimo liik
Lotta Hamari sd